

MEŞRUTİYETTEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'DE SPOR POLİTİKALARI VE 1980 SONRASI PARTİ VE HÜKÜMET PROGRAMLARI İLE KALKINMA PLANLARINDA SPORUN YERİ

Alparslan Gazi AYKIN¹

Öz

Bu çalışmada Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden günümüze kadar geçen sürede sporun nasıl bir gelişim ve değişim yaşadığı ortaya koyulmuştur. Ayrıca, özellikle 1980 sonrası dönemde Parti Programlarında, Hükümet Programlarında ve Kalkınma Planlarında sporun yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. Parti ve Hükümet Programları ile Kalkınma Planlarında spor üzerine yer alan çalışma ve hedeflerin, ne derece birbirlerini tamamlayıcı ve birbirlerine paralel oldukları değerlendirilmiştir. Spora dair elde edilen veriler ışığında, ülkenin geleceğini şekillendiren Parti ve Hükümet Programları ile Kalkınma Planlarının bazı dönemlerde uyumsuz ve bazı dönemlerde de sekteye uğramış oldukları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Politika, Spor Politikası

SPORTS POLICIES IN TURKEY FROM THE PERIOD OF CONSTITUTIONAL MONARCHY TO DATE AND ROLE OF SPORTS IN PARTY AND GOVERNMENT PROGRAMS AND DEVELOPMENT PLANS AFTER 1980

Abstract

In this study, starting from the last period of Ottoman Empire to date, the development and change of sport have been elaborated. In addition, especially in the period after 1980, the role and importance of sports in party programs, in Government programs and in Development Plans have been focused. Besides, the extent of complementariness and similarity of studies and targets related with sports which are included in Party Programs, Government Programs and Development Plans have been evaluated. In the light of data collected about sports, it is concluded that during some periods, there is incompatibleness between the Party and Government Programs and Development Plans. Also it is found out that during some periods, Party and Government Programs together with Development Plans have been impeded.

Keywords: Sports, Policy, Sports Policy

¹ Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor ABD, aykinalparslan@gmail.com

Giriş

Bilgi çağı olarak adlandırılan çağımızda insanlar, farklı spor dallarını uygulama ve izleme imkanı bulabilmektedirler. Sporun bir yaşam biçimine dönüştüğü günümüzde, eşzamanlı olarak, sınırların kalktığı ve global bir dünyanın günışığına çıktığı bilinmektedir. Halklar ve onların yönetimini üstlenen devletler; sosyal, kültürel, ekonomik ve politik açılardan globalleşmenin etkisi altında kalmakta ve bir bütünün parçası olmak veya olmamak ayrımında bulunmaktadırlar.

Globalleşme sürecinin tüm insanlığı etkilediği bir dönemde, devletlerin kendi öz varlıklarıyla etkilenen değil etkileyen; değişen değil değiştiren bir konumda olma çabaları ön plana çıkmaktadır. İşte böyle bir zeminde spor; devletlerin ulusal ve uluslararası politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında bir araç olarak kullanılmaktadır.

Türkiye de bu süreçten bağımsız değildir ve değişen dünya düzeninde yerini belirlemek ve konumunu güçlendirmek zorundadır. Sporun ülke politikasındaki yeri yadsınmadığı içindir ki spor politikamızın belirlenmesi ve etkin bir şekilde kullanılması gereği ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde, uygulanabilir bir spor politikasının oluşturulmasının, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden günümüze sporun yaşadığı evrimi gözden geçirmek ve geleceği geçmişin ışığında inşa etmek; deneyimlerden ders almak ve daha iyiye ulaşmak denkleminde faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kavram Olarak; Spor, Politika ve Spor Politikası

Spor: Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın temel unsuru olan insanın, beden ve ruh sağlığını geliştirmek; kişiliğin oluşumunu, karakter özelliklerinin gelişimini sağlamak; bilgi, beceri ve yetenek kazandırarak çevreye uyumunu kolaylaştırmak; kişiler, toplumlar ve uluslar arasında dayanışma, kaynaşma ve barışı sağlamak; kişinin mücadele gücünü artırmak yanında belirli kurallara göre, rekabet ölçüsü içerisinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma ve

yarışmada üstün gelme amacıyla yapılan faaliyetler olarak tanımlanabilir(Aydın, Demir, Yetim, 2007).

Politika: Bugünkü ve gelecekteki kararlara yön verebilmek için, birçok alternatif arasından seçilen belirli bir yol veya davranış tarzı, uzun bir plan, yöneticilere karar vermekte rehberlik eden bir ilke veya ilkeler dizisi olarak tanımlanabilir(Şentuna, 2009).

Spor politikası denince; sporun ele alınışı, ilke ve hedefleri, bu hedeflere ulaşma yol ve yöntemleri, altyapı, tesis, araç-gereç ve eğitim-öğretim anlayışı, ulusal ve uluslararası düzeyde spora bakış açısı, sporun örgütleniş ve uygulanış felsefesi akla gelmektedir(Ekici, 2002). Türkiye’de spor politikalarının amaçlarını; ulusal sporun örgütlenmesi, güçlendirilmesi ve sporcu gelişiminin yönlendirilmesi olarak sıralamak mümkündür(Gök, Sunay, 2010).

Türk Spor Yönetiminin Tarihsel Gelişimi

1923 Öncesi Dönem

Bu dönem; sporun yaygın olmadığı, toplumun spora yabancı olduğu, kulüplerin ve sporcuların, saray mensuplarının, zenginlerin, ağaların, tekkelerin ve birkaç kişinin himayesinde olduğu, genel olarak örgütsüz bir dönemdir(Sümer, 1990).

Türklerde ilk demokratik spor örgütü; sadece maç düzenlemek amacıyla, 17 Mayıs 1903 tarihinde Moda, Elpis, Imogene ve Kadıköy kulüplerinin bir araya gelerek kurdukları ancak, 1910 yılına kadar yaşayabilen İstanbul Futbol Birliği’dir(Sümer, 1990).

Yedi yıllık süre içerisinde oturmuş bir yapı ve kuralların yokluğu ile kulüplerin değişebilen istekleri İstanbul Futbol Birliği’nin yetersizliğini ortaya koymuştur(Cankalp, 2005).

Türk gençleri uzun yıllar ülkedeki istibdat rejiminin egemenliği nedeniyle spordan uzakta kalmış fakat, 24 Temmuz 1908’de II. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte Türkiye’de modern sporlar hızlı bir gelişme ve yayılma içerisine girmişlerdir(Atabeyoğlu, 2001).

İstanbul Futbol Birliği 12 Kasım 1910 tarihinde yeniden örgütlenerek, 1909 yılında yayınlanan Cemiyetler Kanunu’na göre tescil edilmiş statüdeki kulüpleriyle 1910-1914 yılları arasında İstanbul Kulüpleri Ligi faaliyetlerine başlamıştır(Cankalp, 2005).

1913 yılında İstanbul Futbol Kulüpleri Ligi’ne katılma başvuruları reddedilen ve çoğunluğu okul kulüplerinden oluşan bazı kulüplerin aynı yıl “Cuma Ligi”ni kurmalarıyla birlikte İstanbul Futbol Kulüpleri Ligi ve Cuma Ligi olmak üzere iki ayrı futbol ligi ortaya çıkmış oldu(Serarslan, 2005).

Varlığını sadece bir sezon sürdürebilen Cuma Ligi’nin yerini, 1914 yılında kurulan İstanbul Şampiyonluğu Ligi aldı ve maçlarını Cuma günü yaptığı için halk arasında Cuma Ligi olarak anıldı(Serarslan, 2005).

Cumhuriyet öncesi örgütlerinden birisi de modern olimpiyatların kurucusu Baron Pierre de Coubertin’in Selim Sırrı Tarcan’ı Ulusal Olimpiyat Komitesi’nin Türkiye temsilcisi olarak görevlendirmesi sonucunda, 1908 yılında kurulan Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti’dir. Cemiyetin başkanlığını Ali İhsan Tokgöz, genel sekreterliğini ise, 1909’da Uluslararası Olimpiyat Komitesi’nin Berlin’de yapılan toplantısında Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti’nin ilk resmi temsilcisi olan Selim Sırrı Bey üstlenmiştir(Cankalp, 2005).

Olimpiyatlara katılma fikrinin doğuşuyla birlikte Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti’nin kurulması, federelik girişimlerini başlatmış ve Anadolu’dan birkaç futbol kulübünün de katılımıyla bu girişimler, Türk sporunda ilk federasyonların temeli olmuşlardır(Çerez, 1996).

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Dönemi (1922-1936)

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı(TİCİ)'nin kurulması için Altınordu, Anadolu İdmanyurdu, Süleymaniye, Fenerbahçe, Hilal, Vefa, Galatasaray, Üsküdar, Beşiktaş, Haliç, Beylerbeyi ve Union kulüpleri, Yusuf Ziya Öniş liderliğinde, 26 Haziran 1920'de İstanbulda ilk toplantılarını yaparak TİCİ'nin kökünü oluşturacak birliğin temelini attılar. İki yıllık bir sürecin ardından 3 Ağustos 1909 tarihli Dernekler Yasası'na dayanarak, 22 Mayıs 1922 tarihinde TİCİ kurulmuştur(Sümer, 1990).

İttifakın merkez örgütü; birliğin yönetiminden sorumlu ve on bir kişiden oluşan Genel Merkez Kurulu (Yönetim Kurulu), Bölge Spor Kurulları temsilcilerince önerilecek kişiler arasından Genel Kurulca seçilen yedi kişiden oluşan federasyonlar, Genel Kurul ve Kurucular(Hazırlık) Kurulundan oluşmaktaydı(Fişek, 1998).

Devlet, sporu TİCİ vasıtasıyla sevk ve idare etmeye çalışarak, ittifakı kamu yararı gözetilen dernek statüsünde, ülkeyi yurt dışında temsil etmeye yetkili tek spor örgütü olarak kabul etmiş ve mali yardımda bulunmuştur.

Sonuç itibariyle bağımsız ve özerk idare anlayışını Türk spor yönetimine kazandıran TİCİ 1936 yılında genel kurulunu Ankara'da toplayarak teşkilatın adını Türk Spor Kurumu'na çevirmiş, merkezini Ankara'ya taşımış ve kurumun doğrudan Cumhuriyet Halk Fırkası'na bağlanması için parti başkanlığına istihdamda bulunmayı kararlaştırmıştır.

Türk Spor Kurumu Dönemi (1936-1938)

Özerk yapıdan uzaklaşıldığı ve merkeziyetçiliğin ön plana çıktığı, politikanın ve politikacı sıfatlarıyla politikacıların Türk sporunda söz sahibi oldukları bu dönem, 18 Şubat 1936 tarihinde CHP(Cumhuriyet Halk Partisi)'nin iletişim kurduğu, Nazi Almanya'sının olimpiyat

komitesi başkanı Carl Diem'in desteği ile CHP'nin yönetiminde olan Türk Spor Kurumu kurulmuştur.

TİCİ Nizamname-i Esasî'sinin 3. maddesinin 3. faslında, “Nizamname-i Esasî'sinde profesyonelliği, kumarı, işreti(içkiyi) ve siyasetle iştigali(uğraşmayı) bir madde-i mahsuse(özel madde) ile reddetmek...” şeklinde geçen ifadelerin Türk Spor Kurumu Nizamnamesi'nin 7. maddesinin “b” bendinde, “Esas Nizamnamesinde profesyonelliği, kumarı, içkiyi, özel bir madde ile menetmek...” şeklinde değiştirilmesi de, bu dönemde Türk sporunda politikacıların etkisini göstermektedir(Atabeyoğlu, 2001).

Sporda partizanlığın etkili olduğu bu dönemde olanlar, Mustafa Kemal gibi ileriye görme kabiliyeti yüksek bir devlet adamının gözünden kaçmamış ve 29 Haziran 1938 gün ve 3530 sayılı “Beden Terbiyesi Kanunu” ile Türk Spor Kurumu kaldırılarak yerine “Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. Türkiye’de spor, partinin elinden alınarak devlete mâl edilmiştir(Atabeyoğlu, 2001).

Böylece spor işlerinin partiyi yıpratmakta olduğu düşüncesiyle ve sporun büyüyen, gelişen fonksiyonlarının mevcut teşkilatlarla yürütülemeyeceğinin anlaşılması sonucu, sporun ancak müesseselerin üstündeki bir makamın prestiji ile sevk ve idare edileceği görüşüyle yeni bir teşkilatlanmaya gidilmiştir.

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Dönemi (1938-1986)

Bu dönem; Türkiye’de sporun partinin elinden alınarak devlete mâl edildiği, sporda devlet görüntüsünün egemen olduğu bir dönemdir. Her ne kadar sporda devlet söz sahibi olsa da, bu dönem de, politikacıların spor üzerindeki etkisinin ağır bir şekilde hissedildiği bir dönem olmaktan kurtulamamıştır.

“Genel Müdürün başkanlığında, memlekette spor bilgisi ve uzmanlığı ile tanınmış olanlar arasından Başbakan tarafından seçilecek beş kişi ile Kültür Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’nın birer temsilcisi...” ifadelerinden de anlaşılacağı gibi 3530 Sayılı Yasa’nın 8. maddesinde öngörülen BTGM(Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü) Merkez Danışma Kurulu’nun oluşumu da demokratik anlayışa ters, siyasilerin etkisinde bir spor yönetimine işaret etmektedir(Sümer, 1990).

Başbakanlığa bağlı olarak kurulan Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, 1942’de Milli Eğitim Bakanlığı’na, 1960’da tekrar Başbakanlığa bağlanmıştır. 14 Aralık 1983 tarih ve 18251 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 179 sayılı KHK(Kanun Hükmünde Kararname) ile Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde yer almıştır.

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nün adı, 1986 yılında 3289 sayılı yasayla Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. Son olarak 1989 yılında Devlet Bakanlığı’na bağlanan müdürlüğün adı “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü” olmuştur.

Sporun ilk kez Anayasa’da yer aldığı, spor işlerinin ilk kez bakanlık düzeyinde ele alındığı bu dönemde beş yüzden fazla işçi çalıştıran işyerlerine spor tesisi kurma zorunluluğu getirilmiş, gençlerin spor kulüplerine girmesi ve boş zamanlarında beden terbiyesi faaliyetlerinde bulunmaları zorunlu tutulmuştur.

3289 Sayılı Yasa Dönemi(1986-...)

21 Mayıs 1986 gün ve 3289 Sayılı Yasa ile 3530 Sayılı Yasa’nın kaldırılmasıyla birlikte sporumuza yön veren Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü, Bakanlar Kurulu’nca yayımlanan 24 Ocak 1989 gün ve 356 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 18 Mart

1989'dan itibaren geçerli olmak üzere “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü” adını almıştır(Sümer, 1990).

1986 sonrası dönem, özerkleşme konusunda yoğun tartışmaların olduğu bir dönemdir. Futboldaki gelişim ve değişim; futbolun yarattığı parasal değerlerin giderek artması ve futbola olan ilginin yaygınlaşması, bu spor dalının bağımsız bir yapı içerisinde yönetilmesini zorunlu kılmıştır.

17 Haziran 1992 tarihinde 3813 Sayılı Kanunla, futbol faaliyetlerini milli ve milletlerarası kurallara göre yürütmek, teşkilatlandırmak ve Türkiye’yi futbol konusunda yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek üzere özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe sahip, özerk Türkiye Futbol Federasyonu kurulmuş ve seçimle işbaşına gelen ilk başkanı Şenes Erzik olmuştur.

Futbolun özerkleşmesi ile birlikte diğer federasyonların da özerkleşebileceği görüşleri yaygınlık kazanmaya başlamış, ancak bunu hayata geçirebilecek bir alt yapının bulunmayışı bu konuda yapılacak çalışmaları zorunlu hale getirmiştir.

Yapılan çalışmalar ve fikir alışverişlerinin ardından nihayet özerk yapıya geçişi kolaylaştırıcı ve bu geçişin sürekliliğini sağlayıcı bir adım olan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Sponsorluk Yönetmeliği 13 Eylül 2001 tarihli ve 24522 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

2001 yılında yürürlüğe giren Sponsorluk Yönetmeliği, 16 Haziran 2004 tarih ve 25494 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Sponsorluk Yönetmeliği ile yürürlükten kalkmıştır.

Sponsorluk Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesinin ardından spor federasyonlarının özerkleşmesi süreci hız kazanmış ve 21 Mayıs 1986 tarih ve 3289 sayılı Gençlik ve Spor

Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 2. ve Ek 9. maddelerine dayanılarak hazırlanan Özerk Spor Federasyonları Çerçeve Statüsü 14 Temmuz 2004 tarih ve 25522 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Parti Programlarında Spor

Siyasi Partiler, demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak, halk ile siyasi iktidar arasında aracılık yapan, parti programlarında belirttikleri ve seçim dönemlerinde söz verdikleri politikalarla ülkeye yön veren ve bu politikalar doğrultusunda siyasal iktidarı eleştirme ve denetleme görevlerini üstlenen kurumlardır. Bu yönleriyle, milletlerin geleceğini şekillendirmede aktif rol alan siyasi partilerin, spor politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında da önemli bir yere sahip oldukları açıktır.

Parti programları, spor politikalarının belirlenmesinde önemli bir yere sahip olmakla birlikte, incelendiğinde, birçok parti programında “spor, sporcu, sportif vb.” ifadelerin yer almaması veya çok az yer alması; partilerin çoğunluğu sağladıkları takdirde hükümeti kurarak yürütmenin ana unsuru oldukları da göz önüne alındığında düşündürücüdür.

45., 46., 47., 48., 53. ve 55. hükümetleri kuran ANAP(Anavatan Partisi)'in 1983 yılındaki parti programında “spor” ifadesi yer almamaktadır. ANAP'ın DP(Demokrat Parti) ile DP çatısı altında birleşmesinden sonra ise DP'nin programında spora yer verildiği görülmektedir. 49., 50., 51. ve 52. hükümetleri kuran DYP(Doğru Yol Partisi)'nin ne 1983 yılındaki parti programında, ne de 2012 yılı itibariyle güncel programında “spor” kelimesi yer almamaktadır. 54. koalisyon hükümetini kuran ve kökleri MNP(Milli Nizam Partisi)'ye dayanan RP(Refah Partisi)'nin 1970 yılındaki MNP parti programında “spor” kelimesi yer almazken, RP'nin devamı niteliğindeki SP(Saadet Partisi)'nin güncel programında, spora ilişkin izlenmesi düşünülen politikalar bulunmaktadır. 56. ve 57. koalisyon hükümetlerini

kuran DSP(Demokratik Sol Parti)'nin 1985'teki parti programında “spor” ifadesi yer almazken, DSP'nin güncel programında az da olsa spora yer verilmiştir. 58., 59., 60. ve 61. hükümetleri kuran AKP(Adalet ve Kalkınma Partisi)'nin 2001 yılındaki parti programında da “spor” kelimesi yer almazken, güncel parti programında, spor konusu “Gençlik ve Spor” başlığı altında değerlendirilmektedir.

Spor üzerine Siyasi Parti Programlarında ön plana çıkan konuları:

- Sporun yaygınlaştırılması,
- Seyir sporu yerine kitle sporuna ağırlık verilmesi,
- Profesyonel spor yerine amatör sporun teşvik edilmesi,
- Engelliler için spor olanaklarının yaygınlaştırılması,
- Spor tesislerinin yaygınlaştırılması ve spor alt yapısının geliştirilmesi,
- Tesislerin tam kapasiteyle değerlendirilmesi,
- Sporda özerkliğin hayata geçirilmesi,
- Yerel yönetimlerin spora katılım ve desteğinin artırılması şeklinde sıralamak mümkündür.

Birçok Siyasi Partinin geçmiş programlarında spora yer verilmezken, son dönemlerinde spor üzerine politikalar geliştirdikleri gözlenmektedir. Bu durum; parti programları bazında ele alındığında, spor adına olumlu bir gelişme olarak kabul edilebilir.

Hükümet Programlarında Spor

Hükümet; yasama ve yargıyla birlikte devleti oluşturan, devletin otoritesine ve düzenine ilişkin kanunları uygulayan, Başbakan ve Bakanlar Kurulundan müteşekkil, yürütme gücünü temsil eden yetkili organ olarak tanımlanabilir(ortadogugazetesi.net). Seçimle işbaşına gelen partilerin kurduğu hükümetlerin partilerden farkı; vaat eden değil, devlet otoritesine ve düzenine ilişkin kanunları, toplumun çıkarları doğrultusunda uygulama görev ve yetkisine

sahip olmalarıdır. Hükümet programlarının, hükümeti oluşturan parti veya partilerin programlarının devamı niteliğinde olması beklenir. Ancak parti ve hükümet programları sportif açıdan incelendiğinde, durumun her zaman böyle olmadığı görülmektedir.

1980 sonrası dönemdeki hükümet programları incelendiğinde, 47., 48., 50. ve 54. hükümet programlarında spora çok az yer verildiği; 51., 52. ve 56. hükümet programlarında ise “spor” ifadesinin hiç kullanılmadığı dikkatleri çekmektedir.

Spor üzerine hükümet programlarında:

- Sporun yaygınlaştırılması,
- Kitle sporuna öncelik verilmesi,
- Amatör sporun teşviki,
- Engellilerin toplumsallaşmasında spor,
- Spor alt yapısı ve tesisler,
- Spor tesislerinin çok yönlü ve rasyonel kullanımı,
- Spor federasyonlarının özerkleştirilmesi,
- Şehir imar planlarında spor alanları,
- Spor hizmetlerinin Yerel Yönetimlerce, gönüllü kuruluşlar ve özel sektör işbirliğiyle icrası,
- Spor turizmi,
- Yetenek seçimi ve spora yönlendirme konuları ön plana çıkmaktadır.

Sporda özerklik ve ülke tanıtımında spor turizminin önemi bilinmektedir. Bu bağlamda federasyonların özerkleştirilmesinin ilk kez 55. Hükümet Programında, spor turizminde hamle yapılmasının da ilk defa 58. Hükümet Programında yer alması, bugünün Türkiye’inde gelinen noktaya temel teşkil etmiş olmaları itibarıyla önemlidir.

Kalkınma Planlarında Spor

Parti ve Hükümet Programlarının yanında Kalkınma Planları da ülkemizin geleceğini şekillendirmede önemli bir yere sahiptirler. Bu öneme bağlı olarak Kalkınma Planlarını yapmak, 1961 ve 1982 Anayasalarında Devletin görevleri arasında sayılmaktadır. Kalkınma Planları ilk kez, 1961 Anayasası'nı müteakiben, 1963-1967 dönemi için hazırlanmıştır. Kalkınma Planları beşer yıllık dönemler için hazırlanmakla birlikte, 9. Kalkınma Planı 2007-2013 yıllarını kapsamaktadır.

Sporun bir ülkenin kalkınmışlığının göstergelerinden biri olduğu dikkate alındığında Kalkınma Planlarında “spor” olgusunun da önemli bir yere sahip olması beklenir ancak, 1. ve 9. Kalkınma Planlarında “spor” ifadesinin dahi yer almadığı görülmektedir. Türkiye'nin geleceğinin planlanması olan 1. ve 9. Kalkınma Planlarında spora yer verilmemesinin yanında, günümüz Türkiye'sinin gelmiş olduğu gelişmişlik düzeyi dikkate alındığında 9. Kalkınma Planında “spor” ifadesinin yer almaması, aklımızda soru işaretleri oluşturmaktadır.

Kalkınma planlarında sporla ilgili öne çıkan başlıkları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Sporun yaygınlaştırılması,
- Seyir sporu yerine okul ve halk sporunun öne çıktığı kitle sporuna ağırlık verilmesi,
- Sporda amatörlüğün teşviki,
- Spor altyapısı ve tesisleri ile bunların dengeli dağılımı,
- Sportif saha ve tesislerin çok yönlü ve rasyonel kullanımı,
- Sporda Kamunun görevi; denetim, yönlendirme, teşvik ve yenilikleri takiptir,
- Şehir İmar Planlarında spor alanları,
- Spor içerikli projelerde, STK(Sivil Toplum Kuruluşu)'ların Mahalli İdareler ve Özel Sektörle işbirliği,

- Yetenek seçimi ve spora yönlendirme,
- Sporcu sağlığı ve sosyal güvence,
- Spor dallarının dengeli gelişimi.

Kalkınma Planları, Kalkınma Planlarının uygulayıcısı durumundaki hükümetlerin programlarıyla paralel ve birbirisini tamamlayıcı özelliklere sahip olmalıdırlar. Fakat Hükümet Programları ve Kalkınma Planları spor eksenli olarak incelendiğinde durumun her zaman böyle olmadığı görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Birçok ülkenin spor politikasında olduğu gibi, ülkemizin spor politikasında da sporun topluma yaygınlaştırılması ilk sırada yer almaktadır(Ekici, 2002). Parti ve Hükümet Programları ile Kalkınma Planları incelendiğinde de, bu durum açıkça görülmektedir.

Gönüllülerin spor politikasına yaklaşımları üzerine yapılan bir anket çalışmasında, Türk sporunun sorunlarına ilişkin verilen cevaplarda, en fazla yoğunluğun, sporu topluma yaygınlaştıracak politikalara öncelik verilememektedir seçeneğinde olduğu tespit edilmiştir(Ekici, 2002). Yapılan diğer bir araştırmada da, Anayasa’da sporla ilgili öngörülen ”Devlet sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder” hükmüne ilişkin uygulamalarda istenilen standartlara ulaşamadığı, sporun geniş halk kitlelerine yaygınlaştırılmadığı sonucuna varılmıştır(Aydın, Demir, Yetim, 2007).

Parti ve hükümet programları ile kalkınma planları incelendiğinde ortaya çıkan sonuç ile farklı anket çalışmalarında katılımcıların verdikleri cevapların uyuşmuyor olması; plan ve programlardaki hedeflerin tutturulamamış olmasına bağlı olabilir. Bu durumda, daha gerçekçi ve uygulanabilir programların ve planların hazırlanması gerekmektedir.

Partilerin, vaatlerini şekillendirdikleri parti programları; hükümetlerin, seçim öncesi vaatlerini eyleme döktükleri bir icra programı hükmünde olan hükümet programları ve DPT(Devlet Planlama Teşkilatı)'nin hükümetçe belirlenen amaçları gerçekleştirmek için hazırladığı kalkınma planları vardır.

Hükümeti kuran partilerin programları Hükümet Programlarından; Hükümet Programları da Kalkınma Planlarından bağımsız değildirler. Hükümeti kuran partilerin programları ve Hükümet Programları ile Kalkınma Planları birbirlerine paralel olmak zorundadırlar.

Planlı kalkınmaya geçilen 1963 yılından günümüze kalkınma planlarının hazırlanmasında belirli dönemlerde gecikmelerin olduğu ve plansız geçirilen yılların varlığı bilinmektedir. Bu yıllar 1977-1979, 1983-1985, 1994-1996 2005-2007 yılları arasındaki dönemlerdir.

ANAP'ın 1983 tarihindeki parti programında “spor”a yer verilmezken, aynı partinin 1983 ve sonrasında kurmuş olduğu hükümetlerin programlarında “spor” yer almaktadır.

DYP'nin 1983, 1998, 2001 yılları ile güncel parti programında “spor” yer almamıştır. Hükümeti kurma görevinin DYP liderlerine verildiği 1991 ve 1993 hükümet programlarında “spor” geçerken, 1995'te kurulan 51. ve 52. hükümet programlarında da “spor”a hiç yer verilmediği görülmektedir.

1996 yılında 54. hükümeti kurma görevini alan RP'nin çalışmalarını MNP olarak sürdürdüğü 1970 yılındaki parti programında spora yer verilmezken, devamı niteliğindeki SP'nin 2001 yılı ve günümüz parti programlarında spor için yer ayrılmıştır. RP'nin öncülük ettiği hükümet programında yüzeysel de olsa spor bahsi geçmektedir. İki yıllık aradan sonra 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, spor içeriğine sahip olarak bu dönemde yayınlanmıştır.

1999 yılında 56. hükümeti kurmakla görevlendirilen DSP'nin 1985 tarihli parti programında spora dair bir çalışma yoktur. Ancak 2003 tarihli yeni programda “spor”a dair hedefler bulunmaktadır. DSP'nin öncülüğündeki 56. hükümet programında “spor” yer

almazken, yine aynı partinin öncülüğünde kurulan 57. hükümet programında sportif alanda hayata geçirilmesi düşünülen faaliyetler yer almaktadır. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı yine bu hükümet döneminde 2001 yılında hazırlanmış ve spor alanında yapılması planlanan hedefler ortaya konulmuştur.

58., 59., 60. ve 61. Hükümetler ile bu hükümetleri kuran AKP'nin parti programlarında spor her dönemde yer almaktadır. Ancak, 2007-2013 yıllarını kapsayan 9. Kalkınma Planı'nda "spor" ifadesi dahi yer almamaktadır. GSGM tarafından hazırlanan ve 2010-2014 dönemini kapsayan stratejik planda ise mevcut durum ve hedefler ayrıntılarıyla ortaya koyulmuştur.

Sonuç olarak, Spor Politikaları açısından Parti ve Hükümet Programları ile Kalkınma Planlarında her dönem için bir uyum olduğundan söz edilemez. Parti ve Hükümet Programları ile Kalkınma Planlarının birbirleriyle olan ilişkisi dikkate alındığında, bu uyumsuzlukların giderilmesinin ve birbirini tamamlar nitelikte olmasına özen gösterilmesinin inandırıcı ve kalıcı çözümler açısından gerekli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Atabeyoğlu, C. (2001). Sporda devlet mi devlette spor mu (1. Baskı). İstanbul: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Yayınları.

Atılbaş, F. (21.09.2011). Hükümet nedir, devlet nedir beraberce öğrenelim. 06/05/2012, <http://www.ortadogugazetesi.net/makale.php?makale=hukumet-nedir-devlet-nedir-beraberce-ogrenelim&id=9755>.

Aydın, A.D., Demir, H., Yetim, A.A. (2007). Türk spor politikalarında öngörülen hedeflerin gerçekleşme düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma (GSGM örneği). Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1 (2).

Cankalp, M. (2005). Sporda yönetim ve organizasyon (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çerez, H. (1996). Türkiye Yüzme-Atlama ve Sutopu Federasyonu'nun idari ve mali yapısı. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Ekici, S. (2002). Türkiye'de spor federasyonlarını oluşturan fahri(gönüllü) çalışanların spor politikalarının oluşumu ve uygulamalarına yaklaşımları. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Fişek, K. (1998). Devlet politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından dünyada ve Türkiye'de spor yönetimi. Ankara: Bağırhan Yayınevi.

Gök, Y., Sunay, H. (2010). Türkiye ve Fransa'da uygulanan spor yönetiminin kamu yönetimi açısından karşılaştırılması. Spormetre, VIII(1), 7-16.

O, bir centilmendi. (29 Ekim 1998). Hürriyet.

Serarslan, M.Z. (2005). Spor yönetimi ve örnek olay analizi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Sümer, R. (1990). Türkiye'de spor yönetiminin tarihsel gelişimi ve sporda demokrasi (3. Baskı). Ankara: Güven Kitabevi.

Şentuna, M. (2009). Türkiye'deki gençlik ve spor ile ilgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının gençlik politikalarının değerlendirilmesi ve bir model örneği. Yayınlanmamış doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.